Europos Parlamentas
2024-2029

Užsienio reikalų komitetas

2025/2216(INI)

05.02.2026

PRANEŠIMO PROJEKTAS

dėl Europos Parlamento rekomendacijos Tarybai, Komisijai ir Komisijos pirmininko pavaduotojai ir Sąjungos vyriausiajai įgaliotinei užsienio reikalams ir saugumo politikai dėl tarpvalstybinio vandens išteklių valdymo skatinimo siekiant konfliktų prevencijos ir taikos
(2025/2216(INI))

Užsienio reikalų komitetas

Pranešėjas: Leoluca Orlando

TURINYS

Psl.

EUROPOS PARLAMENTO REKOMENDACIJOS PROJEKTAS 3

AIŠKINAMOJI DALIS 6

PRIEDAS. GAUTOS INFORMACIJOS DEKLARACIJA 7

EUROPOS PARLAMENTO REKOMENDACIJOS PROJEKTAS

Tarybai, Komisijai ir Komisijos pirmininko pavaduotojai ir Sąjungos vyriausiajai įgaliotinei užsienio reikalams ir saugumo politikai dėl tarpvalstybinio vandens išteklių valdymo skatinimo siekiant konfliktų prevencijos ir taikos
(2025/2216(INI))

Europos Parlamentas,

– atsižvelgdamas į 1992 m. JT tarpvalstybinių vandentakių ir tarptautinių ežerų apsaugos ir naudojimo konvenciją (Vandenų konvencija),

– atsižvelgdamas į savo 2025 m. gegužės 7 d. rezoliuciją dėl Europos hidrologinio atsparumo strategijos[1],

– atsižvelgdamas į 2010 m. rugpjūčio mėn. paskelbtą Jungtinių Tautų vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biuro faktų suvestinę „Teisė į vandenį“,

– atsižvelgdamas į 2018 m. lapkričio 19 d. Tarybos išvadas dėl diplomatijos vandens srityje,

– atsižvelgdamas į 2021 m. lapkričio 19 d. Tarybos išvadas dėl vandens klausimo ES išorės veiksmų srityje,

– atsižvelgdamas į savo Darbo tvarkos taisyklių 121 straipsnį,

– atsižvelgdamas į savo 2025 m. balandžio 2 d. rezoliuciją dėl 2024 m. metinio pranešimo dėl žmogaus teisių ir demokratijos pasaulyje ir Europos Sąjungos politikos šioje srityje[2],

– atsižvelgdamas į Užsienio reikalų komiteto pranešimą (A10-0000/2025),

A. kadangi vanduo yra būtinas žmonijos ir visos gyvybės išlikimui Žemėje, todėl jis turi būti valdomas tvariai ir sąžiningai;

B. kadangi galimybė naudotis vandeniu yra žmogaus teisė ir būtina stabilumo bei taikos sąlyga;

C. kadangi klimato kaita kelia didelę grėsmę vandens ištekliams ir vandens ekosistemoms ir didina vandens stygiaus problemą;

D. kadangi hidrologiniai ciklai tampa vis nepastovesni ir jiems būdingi smarkūs svyravimai nuo didelės sausros iki pražūtingų potvynių, kuriuos lemia klimato kaita; kadangi pastaraisiais metais visi ledu ar sniegu padengti pasaulio regionai pranešė apie ledo mažėjimą; kadangi visame pasaulyje žmogaus veikla reikšmingai prisideda prie gėlo vandens išteklių taršos;

[1] Priimti tekstai, P10_TA(2025)0091.
[2] OL C, C/2025/4390, 2025 9 9, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/4390/oj.

E. kadangi tarpvalstybiniai vandeningieji sluoksniai, ežerai ir upių baseinai, kuriais dalijasi dvi ar daugiau šalių, sudaro 60 proc. pasaulio gėlo vandens srautų;

F. kadangi dauguma šalių nėra sudariusios tarpvalstybinių susitarimų dėl bendrų vandens telkinių;

G. kadangi vandens stygius ir vienašaliai šalių veiksmai tarpvalstybiniuose vandenyse, pvz., tarša ar pereikvojimas arba infrastruktūros statyba, daro poveikį visoms su tais vandenimis besiribojančioms valstybėms; kadangi ginčai dėl prieigos prie vandens prisideda prie platesnių konfliktų ir gali juos pakurstyti, o tai turi rimtų pasekmių regiono stabilumui bei žmogiškajam saugumui;

H. kadangi, nors istoriškai vanduo buvo bendradarbiavimo katalizatorius, per pastaruosius 10 metų dėl vandens dažniau kyla konfliktai nei bendradarbiaujama;

I. kadangi vandens sistemų pradinės grandies naudotojai turi tam tikrų santykinių privalumų, palyginti su tolesniais naudotojais;

J. kadangi ginkluoti konfliktai ir okupacija iš esmės sutrikdo vandens prieinamumą ir tarpvalstybinį bendradarbiavimą vandens srityje;

1. rekomenduoja Tarybai, Komisijai ir Komisijos pirmininko pavaduotojai ir Sąjungos vyriausiajai įgaliotinei užsienio reikalams ir saugumo politikai:

   a) didinti vaidmenį, kurį atlieka tarpvalstybinis vandens išteklių valdymas vykdant ES išorės veiksmus, kad jis būtų prasminga konfliktų prevencijos, sprendimo ir pasitikėjimo stiprinimo regioniniu, nacionaliniu bei tarptautiniu lygmenimis priemonė, ypač vietovėse, kurios yra pažeidžiamos klimato kaitos poveikio atžvilgiu ir kuriose vandens jau trūksta;

   b) spręsti vyriausybių, kurios dalijasi tarpvalstybiniais vandens baseinais, veiklos susitarimų trūkumo problemą ir suteikti visą būtiną ES kompetenciją bei techninę ir finansinę paramą, kad vyriausybės būtų remiamos sudarant ir įgyvendinant tokius susitarimus, taip pat upių baseinų organizacijos;

   c) stiprinti vaidmenį, kurį atlieka tarpvalstybinių vandens išteklių valdymas ES išorės veiksmų ir diplomatijos srityje, ir šiuo tikslu suteikti Europos išorės veiksmų tarnybai (EIVT) ir ES delegacijoms visame pasaulyje tinkamus finansinius ir žmogiškuosius išteklius, kad jos galėtų inicijuoti ir remti tarpvalstybinę vandentvarkos ir diplomatijos veiklą vietoje šalyse partnerėse ir joms bendradarbiaujant;

   d) kitoje daugiametėje finansinėje programoje užtikrinti didesnį pastovų finansavimą, skiriamą ES tarpvalstybinei vandentvarkai vykdant ES išorės veiksmus;

   e) taikant Europos komandos principą išplėsti ES tarpvalstybinių vandens išteklių valdymo projektų geografinę aprėptį, kad jie apimtų ne tik Afriką ir Vidurinę Aziją, bet ir Šiaurės ir Pietų Ameriką, Artimuosius Rytus ir Šiaurės Afriką, taip pat Rytų ir Pietų Aziją;

f) stiprinti daugiašalį bendradarbiavimą vandens srityje, visų pirma Jungtinėse Tautose, tęsiant ir spartinant JT vandenų konvencijos globalizaciją ir remiant darnaus vystymosi tikslų (DVT), visų pirma 6-ojo DVT dėl švaraus vandens ir sanitarijos, įgyvendinimą;

g) investuoti į skaidresnę visos šiuo metu teikiamos ES paramos, skiriamos tarpvalstybinei vandentvarkai skatinti tarptautiniu mastu, apžvalgą ir užtikrinti viso darbo ir finansavimo nuoseklumą bei supaprastinimą visuose atitinkamuose generaliniuose direktoratuose, taip pat tarp EIVT ir Komisijos;

h) kai įmanoma, imtis veiksmų siekiant užtikrinti švarų ir kokybišką vandenį, skatinti tvarią vandentvarką ir įgyvendinti įvairias novatoriškas vandens technologijas, įskaitant gamtos procesais pagrįstus sprendimus;

i) užtikrinti, kad ES vandens iniciatyvomis visame pasaulyje būtų šalinamos nuolatinės duomenų spragos ir vyriausybių dalijimosi duomenimis stoka, suteikiant šalims partnerėms techninių ir fizinių išteklių, kad jos galėtų veiksmingai stebėti tarpvalstybinių baseinų vandens lygį ir kokybę, taip pat keičiantis duomenimis ir skatinant šalis partneres taikyti bendrus duomenų rinkimo standartus, kad būtų padidintas suderinamumas;

j) propaguoti tarpvyriausybinio ir regioninio bendradarbiavimo priemones vandens išteklių valdymo srityje, daugiausia dėmesio skiriant teisingo vandens paskirstymo tarp šalių ir verslo sektorių užtikrinimui, ir remti vietos bei bendruomenės lygmens valdymo struktūras, kad būtų skatinamas įtraukus sprendimų priėmimas ir vandentvarka;

k) stiprinti ES stebėsenos ir ankstyvojo perspėjimo pajėgumus pasitelkiant skaitmeninimą ir šiuolaikines technologijas; stiprinti vandens trūkumo ir su vandeniu susijusios konfliktų rizikos visame pasaulyje, pvz., vandens ir vandens infrastruktūros suginklinimo ir tyčinio prieigos prie vandens atėmimo, stebėseną, ir integruoti ją į EIVT reagavimo į krizes centro konfliktų prevencijos sistemas;

l) skatinti ir finansuoti tvarios tarpvalstybinės vandentvarkos, dalijimosi vandeniu, bendradarbiavimo ir inovacijų mokslinius tyrimus, be kita ko, pagal programą „Europos horizontas“;

m) paskirti aukšto rango ES pareigūną ES specialiuoju įgaliotiniu, kuriam būtų pavesta užkirsti kelią su vandeniu susijusiems konfliktams ir juos spręsti, skatinti bendradarbiavimą vandens srityje ir apsaugoti vandens šaltinius bei sistemas, be kita ko, ginkluotų konfliktų metu ir tarpvalstybiniame kontekste;

n) stiprinti tarptautinės teisės ir tarptautinių teismų vaidmenį sprendžiant ginčus konfliktuose dėl tarpvalstybinių vandens telkinių, kad būtų užtikrintas visų valstybių, kurios ribojasi su atitinkamais tarpvalstybiniais vandenimis, teisinių įsipareigojimų aiškumas ir atskaitomybė už juos;

2. paveda Pirmininkei perduoti šią rekomendaciją Tarybai, Komisijai ir Komisijos pirmininko pavaduotojai ir Sąjungos vyriausiajai įgaliotinei užsienio reikalams ir saugumo politikai.

AIŠKINAMOJI DALIS

Be vandens nėra gyvybės. Galimybė gauti saugaus vandens yra žmogaus teisė ir būtina stabilumo bei taikos sąlyga.

Tačiau vandens vis labiau trūksta. Visame pasaulyje vandens stygių lemia perteklinis pramoninis naudojimas, pernelyg didelis gyventojų skaičius ir tarša, o žmogaus sukeltos klimato kaitos poveikis dar labiau sustiprina šį reiškinį. Daugiau kaip pusė pasaulio gėlo vandens išteklių kerta sienas ir daugiau kaip 150 šalių turi bendrus tarpvalstybinius upių baseinus. Daugelis šių baseinų yra regionuose, kurie patiria nestabilumą, neigiamą klimato kaitos poveikį ir kurių institucijos yra silpnos. Dažnai dėl prasto valdymo ir netinkamos politikos galimybės gauti vandens išteklių, kuriais dalijamasi tarp šalių arba pačiose šalyse, yra nevienodos. Vis dažniau pripažįstama, kad tai yra pažeidžiamumą, migraciją, priverstinį gyventojų perkėlimą keliantis veiksnys ir didėjantis įtampos, nestabilumo bei konfliktų valstybėse ir tarp jų šaltinis. Nors šiame pranešime siekiama atkreipti dėmesį į konstruktyvius būdus, kuriais ES gali užkirsti kelią konfliktams užtikrindama tarpvalstybinių vandens išteklių valdymą, reikia pažymėti, kad įvairiuose pasaulyje vykstančiuose ginkluotuose konfliktuose subjektai riboja prieigą prie vandens tam, kad sukeltų humanitarines krizes, ir naikina vandens infrastruktūrą dėl taktinių karinių priežasčių.

Šioje srityje jau taikomos esamos ES išorės priemonės, įskaitant KVTBP „Globali Europa“, strategiją „Global Gateway“ ir ES diplomatijos vandens srityje iniciatyvas. Nors tai yra palankiai vertinama ir naudinga, vien šių priemonių nepakanka: jos turi būti atnaujintos, geriau finansuojamos ir geriau koordinuojamos, kad jomis būtų sudarytos palankesnės sąlygos veiksmingam regioniniam bendradarbiavimui, sustiprintos vandentvarkos institucijos bei mobilizuotos tvarios investicijos; Sąjungos išorės priemonės taip pat turėtų būti aktyviau naudojamos bendradarbiaujant su ES valstybėmis narėmis ir užtikrinant sąveiką su jų finansinėmis ir administracinėmis priemonėmis bei pajėgumais.

Be to, reikia skubiai stiprinti ES ir EIVT išorės angažavimąsi, susijusį su tarpvalstybiniu bendradarbiavimu vandens srityje, pasitelkiant politinį dialogą, tarpininkavimą, diplomatinę informavimo veiklą, techninę paramą ir gebėjimų stiprinimą, dalijimąsi duomenimis, baseinų valdymą, skaidraus sprendimų priėmimo ir valdymo, grindžiamų patikimomis institucijomis ir teisinėmis sistemomis, propagavimą, ypač daug dėmesio skiriant vietos veikėjams, skatinant įtraukų valdymą, kuriuo atsižvelgiama į pažeidžiamų bendruomenių ir mažumų poreikius.

Tarpvalstybinių vandens išteklių valdymo stiprinimas yra ilgalaikė investicija į stabilumą, konfliktų prevenciją ir darnų vystymąsi. Atsižvelgiant į tai, Sąjungos išorės veiksmais turėtų būti vis labiau pripažįstama ir propaguojama strateginė tarpvalstybinių vandens išteklių valdymo, kaip pagrindinės priemonės siekiant ilgalaikės konfliktų prevencijos, regioninio stabilumo, socialinės lygybės ir žmogiškojo saugumo, taip pat darnaus vystymosi, svarba. Europos Parlamento Užsienio reikalų (AFET) komitetas turėtų užtikrinti, kad ES užsienio politikoje tarpvalstybinių vandens išteklių valdymas būtų pripažintas diplomatiniu ir saugumo prioritetu kaimyninėse šalyse ir plėtros regionuose, pavyzdžiui, Balkanuose, Artimuosiuose Rytuose ir Šiaurės Afrikoje (MENA) bei Sahelyje, taip pat vykdant Sąjungos veiksmus pasauliniu mastu.

PRIEDAS. GAUTOS INFORMACIJOS DEKLARACIJA

Pagal Darbo tvarkos taisyklių I priedo 8 straipsnį pranešėjas pareiškia, kad į savo pranešimą įtraukė su dokumento dalyku susijusią informaciją, kurią, rengdamas pranešimo projektą, gavo iš toliau nurodytų interesų grupių atstovų, kuriems taikomas Tarpinstitucinis susitarimas dėl privalomo skaidrumo registro[1], arba trečiųjų šalių valdžios institucijų, įskaitant jų diplomatines atstovybes ir ambasadas, atstovų:

1. Interesų grupių atstovai, kuriems taikomas Tarpinstitucinis susitarimas dėl privalomo skaidrumo registro
2. Trečiųjų šalių valdžios institucijų, įskaitant jų diplomatines atstovybes ir ambasadas, atstovai

Šį sąrašą parengė ir visą atsakomybę už jį prisiima pranešėjas.

Jeigu sąraše esančių fizinių asmenų tapatybę galima nustatyti pagal jų vardą ir pavardę, jų pareigas arba pagal abu požymius, pranešėjas pareiškia, kad jis atitinkamiems fiziniams asmenims pateikė Europos Parlamento pranešimą dėl duomenų apsaugos Nr. 484 (https://www.europarl.europa.eu/data-protect/index.do), kuriame išdėstytos jų asmens duomenų tvarkymui taikomos sąlygos ir su tuo tvarkymu susijusios teisės.

[1] 2021 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento, Europos Sąjungos Tarybos ir Europos Komisijos tarpinstitucinis susitarimas dėl privalomo skaidrumo registro (OL L 207, 2021 6 11, p. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/agree_interinstit/2021/611/oj).